

- ישבה על המשבר – ממתנינים עד שיוולד, כיון שנעקר הולד הרי גוף אחר הוא.
 מרש"י משמע, דוקא אם ישבה קודם גמר דין, אבל אחר גמר דין – אין ממתנינים. והתוס'
 חולקים. ומשמע בשטמ"ק (ה) שלכתחילה אין לגמור דינה של מעוברת למיתה עד שתלד.
- ב. האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת – מביאים סכין אפילו מרשות הרבים, ומקרעים את כרסה ומוציאים
 את הוולד, שמספק מחללים את השבת אעפ"י שאין לולד חזקת חיות.
- ג. שער המת; לדברי רב נחמן בר יצחק (לפרש"י ועוד) מותר בהנאה, מפני שהמיתה היא שאוסרת בהנאה, ואין
 'מיתה' בשער, שלא נשתנה [ואין זה דומה לבהמה הנהרגת בב"ד שגמר דין אוסרתה הלכך שיערה בכלל].
 לדברי רב השער אסור בהנאה. ואפילו אמרה האשה קודם מיתתה תנו שערי לפלונית – הרי זו כאומרת
 תנו ידי לפלוני שאינו כלום. ואולם פאה נכרית המחוברת אליה, אם אמרה 'תנו שערי לבתי' – מותרת,
 שגילתה דעתה שאינה כגופה, וכנטולה מחיים היא. ואם לאו – אסורה כדין נוי המת.
- א. יש מהראשונים שמפרשים שאף רב נחמן לא התיר אלא בשער שנגזז לפני המיתה. וכן פסקו
 להלכה. ואילו הרמב"ם פסק ששער המת מותר בהנאה.
- ב. בדין הנאה מעורר המת נחלקו הראשונים (ע' בחולין קכב סנהדרין מה ונדה נה; תוס' זבחים עא. שו"ת
 הרשב"א ססה. וע"ע רש"ש, שו"ת משיב דבר ח"ה נ. וע"ע בכתובות ס).

פרק שני; דפים ז – ח

- יא. א. מהו דין 'השג יד' בערכין?
 ב. המעריך פעמים ואין בידו אלא חמש סלעים – מה יעשה לכתחילה, ומה הדין בדיעבד כאשר שינה מדינו,
 כגון שנתן אחד לזה וארבע לזה וכדומה?
- א. מי שהעריך את עצמו או את אחר ואין ידו משגת ליתן כסכום הקצוב בתורה – הכהן מעריכו כפי השג
 ידו. ונותן לא פחות מסלע. חזר והעשיר – פטור. אבל נתן פחות מסלע לא יצא ידי חובתו, ואם חזר והעשיר
 – נותן את הסכום המלא.
 ומשמע ברמב"ם שאם אין בידו סלע – אין נוטלים ממנו כלום כעת. ויש צדדו בזה שההקדש
 לוקח כל מה שיש לו עתה (ע' מנחת חינוך שו, ט; בית שאול ערכין ב; צפנת פענח ערכין ג; ערוך השלחן
 העתיד ערכין לו, ה-ו).
- היתה ידו משגת יותר מסלע, ואין בידו הסכום שקצבה תורה; רבי מאיר אומר: אינו נותן אלא סלע (שלא
 אמרה תורה אלא או את הסכום המלא או סלע). וחכמים אומרים: נותן את כל מה שבידו (על פי אשר תשיג
 יד הנדר). ואם נתן סלע או נתן פחות מאשר ידו משגת (תוס' עפ"י תוספתא) – לא יצא ידי חובתו. ועל כן אם
 העשיר חייב ליתן את הערך המלא שקצבה תורה, כדין הנותן פחות מסלע הנ"ל. וכן סתם התנא בסיפא.
 משמע בתוס' שאפילו העריכוהו כשהוא עני ולא נתן את כל שבידו, ולאחר ההערכה העשיר
 – נותן כערך עשיר. ואולם יש לדייק מלשון רש"י להלן שאינו נותן אלא כפי שחויב בשעת
 ההערכה. וצ"ע (עפ"י רעק"א). וב'זבח תודה' להלן יה העלה שגם רש"י מודה לתוס' בזה, וכפי המבואר
 בתוספתא. ודחה דברי התו"ט שצדד להפך. וע"ע במג"ח ש, ט).

ב. המעריך פעמים, ויש בידו חמש סלעים; לר"מ, נותן סלע לכל הערכה, כאמור. ולחכמים, אם העריך בזה אחר זה – נותן חמש לראשונה. נתן ארבע לראשונה ואחת לשניה (או אחת לראשונה וארבע לשניה, או שנים ושלוש וכו') – ידי שניה יצא, ידי ראשונה לא יצא, הואיל וכל החמש משועבדים לראשונה והרי לא נתן את כל אשר בידו ליתן. אבל נתן תחילה ארבע (או אחת) לשניה ואח"כ אחת (או ארבע) לראשונה – יצא ידי שתייהן, שבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, הלכך כשנתן לראשונה נתן כל מה שהיה בידו ליתן.

כתבו התוס' (וכ"ה ברא"ש בגליון, מובא בשטמ"ק) שהכל תלוי בהערכת הכהן; אם העריך הכהן תחילה לראשונה, לא יצא אא"כ נתן הכל לראשונה. ואם העריך תחילה ארבע לשניה ואח"כ אחד לראשונה, יצא.

והלחם-משנה (ערכין ג, ב) כתב בדעת הרמב"ם שיטה אחרת (וכן דייקו מרש"י להלן ומרבנו גרשום), שבעצם הדבר תלוי בשעת הנדר שאם היה עשיר באותה שעה – נותן ערך עשיר אפילו אם העני לפני הערכה. ואולם י"ל שאם בשעת הנדר היה עני ונידון בהשג יד, אזי גם אם הוציא ממעותיו בין נדרו לשעת העמדה בדין – לא יישאר עליו חוב אותן מעות שהוציא אלא נידון כפי שעת העמדה, כי הלא גם בשעת הנדר היה נידון בהשג יד (עפ"י לח"מ; שפ"א להלן יז: רש"ש חובה תודה).

אמר 'שני ערכי עלי' בבת אחת (כלומר, שהעריכו הכהן בבת אחת. תוס') – ספק אם נותן 2.5 לכל אחת, או יש לו ליתן החמש לאחת, ואם יתן רק חלק לכל אחת, לא יצא ידי שתייהן. סיכום חילוקי שיטות ודינים – ע' חזו"א כט, יד-יז; חדושים ובאורים.

דף ח

יב. א. מה בין נידות לזוב? אשה הטועה, מתי תוכל לעמוד על בירור הדבר, לדעת עת נידתה ועת זיבתה?
ב. בירור נגעים על ידי הסגר ובדיקה – בכמה זמן?

א. דם הנדה ודם הזבה דם אחד הוא ומעין אחד הוא, ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו (רמב"ם איסור"ב ו, א). דין נדה דאוריתא, שהיא טמאה שבעה ימים כולל ימי ראייתה, כגון ראתה יום אחד טמא – מונה ששה והוא, וטובלת וטהורה לערב. ראתה יומים – מונה חמשה והם. ואפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת ומותרת (שבעה ימים תהיה בנדתה).

ראתה לאחר שבעת ימי נדתה, בתוך י"א יום הסמוכים להם – הרי זו 'זבה'. ודין הזבה, שאם תראה יום או יומים בלבד, שומרת יום נוסף וטובלת ונטהרת [– 'שומרת יום כנגד יום'. מלבד ביום האחד-עשר, אם ראתה בו אינה צריכה שימור, הלכה למשה מסיני. סוף נדה]. ראתה שלשה ימים רצופים (ימים רבים) – סופרת שבעה נקיים ונטהרת וטעונה קרבן, חטאת ועולה, להיות מותרת בקדשים.

לפרש"י ותוס', לעולם אין האשה יוצאת מזיבה (כלומר זיבה גמורה, של ראיית ג' ימים לפחות) לנדה אלא במלאת שני תנאים; ספרה שבעה נקיים, וגם עברו י"א יום מסוף נדתה הקודמת, שהם ימי הזיבה. ואז אם תראה דם, בכל זמן שהוא, הריהי נדה ודאי ולא זבה.

שיטת הרמב"ם (איסור"ב ו) שהאשה שראתה דם כשקבעה לה וסת, הרי זה דם נדה כל שבעת הימים. לאחר שבעה ימים מתחילת נדתה – הרי זה זמן זיבה י"א יום, כעבור י"א יום מתחילים ימי נדה, וכן הלאה.

הטועה, שאינה יודעת אם עומדת בימי נידותה או זיבתה, אם תמנה שבעה נקיים – טהורה היא ודאי, אלא שעדיין לא יצאה מן הספק להבא, שאם תראה טומאה אינה יודעת אם נדה היא או זבה. [וכשהיא בספק – מביאה קרבן כזבה ואינו נאכל מפני הספק, שמא הוא חולין והריהו נבלה משום המליקה].
 רש"י כתב שמביאה עולה כשאר זבה, ומתנה שאם אינה חייבת – תהא נדבה. ויש סוברים שמספק אינה מביאה עולה מאחר ואין העולה מעכבת כפרתה (כ"כ בספר מקדש דוד יב, בדעת התוס' בניור ס.).

הלכך אינה יוצאת מידי הספק אלא כעבור י"ז יום נקיים, שאז אם תראה דם ודאי תחילת נדה היא, כי בין אם ראייתה הקודמת – נידות, בין אם היא של זוב, הלא עברו כדי ימי נידות עם ימי זוב שלאחריהם. אבל אם תראה ביום הי"ז עצמו או קודם לכן, שמא הראיה הקודמת היתה תחילת ימי נדתה ועתה הוא היום האחרון של ימי הזוב.

ופעמים שאינה צריכה להמתין י"ז נקיים אלא פחות – כאשר ראתה מספר ימים רצופים, ואז היא נוהגת כדלהלן:

שני ימים ראשונים של ראייתה היא חוששת שמא הם סוף ימי הזוב, ומחשבת היום השלישי של ראייתה כאילו אז התחילו ימי נידותה, וכעבור שבעה ימים מתחילים ימי זוב, הלכך אם תספור שבעה נקיים, הריהי יוצאת מספק זבה, ואם תראה דם לאחר ז' נקיים הרי זו פתיחת נידתה – ובלבד שעברו י"א יום מתחילת אותם ימי זיבה (שהתחילו, לפי החשש, ביום העשירי לראייתה, כאמור).

הלכך אם ראתה י"ג ימים רצופים – אם מונה שבעה ימים נקיים, חזרה לתחילת נדתה, אבל ראתה י"ב יום, לא תצא מן הספק אלא כעבור שמונה ימים נקיים, אבל יום שמיני עצמו, אם תראה בו הריהי בספק שמא עדיין היא ביום הי"א לזיבתה, שהיומים הראשונים שראתה אפשר שהיו סוף ימי זוב, ועוד שבעה ימים לנדתה, והרי לא שלמו י"א ימי זיבה.

כלל הדבר: אין פתח-נדה בטועה פחות משבעה ימים, ולא יתר על שבעה-עשר.

ב. נגעי אדם בודקים אותם על ידי הסגר, ואין הסגר פחות משבעה ימים. לאחר שבעת ימי הסגר, בודק הכהן את הנגע; אם עמד בעיניו ולא פשה – ישנם נגעים שטהורים מיד, והם נגעי השחין והמכוה. ויש שנתנים להם שבוע שני להסגר – בשאר נגעי עור בשר, שאת או ספחת או בהרת. עמד הנגע בעינו – טהור. ואם פשה הנגע או נולדו בו שאר סימני טומאה – הוחלטה טומאתו.
 בנגעי בתים, פעמים וצריך שלש שבועות לבדיקה; אם לאחר השבוע הראשון נשאר הנגע, וכן לאחר השבוע השני – חולץ וקוצה וטח שוב ונותן לו שבוע שלישי; חזר הנגע – יותץ. לא חזר – טהור.

דפים ח – ט

יג. כמה חדשים מלאים וחדשים חסרים אפשריים בשנה פשוטה או מעוברת?

נחלקו השיטות בדבר; לדעת אחרים, לעולם יש לקבוע בשנה ששה חדשים חסרים וששה מלאים, ואפילו לא נראה מולד-הירח החדש, אין ממתנינים לעדים כדי לקדשו על פי הראיה אלא קובעים החדשים כפי הסדר הרגיל, אחד מלא ואחד חסר. טעם הדבר, כדי שיחול המולד ביום ראש חדש או בסמוך לו ככל האפשר, והרי הזמן שבין מולד למולד הוא 29 יום ומחצה (ועוד מעט).

ובשנה מעוברת, חדש העיבור הוא שלש יום, וכנגדו מחסרים אחד מחדשי הקיץ (נראה שאינו מוכרח לעולם אלא פעמים חדש העיבור חסר; אם נראה הירח לקדשו בזמנו. כן משמע בשמ"ק). ואולם מדי שלש שנים, ועוד